

Teun Koetsiervoorzitter bestuur Stichting Epsilon
t.koetsier@vu.nl**Wil Schilders**oud-hoofdredacteur NAW
w.h.a.schilders@tue.nl**Nieuws Afscheid hoofdredacteur**

Ferdinand Verhulst

Op 13 april 2007 heeft Ferdinand Verhulst tijdens het Nederlands Mathematisch Congres in Leiden het erelidmaatschap van het KWG ontvangen, in het bijzonder vanwege zijn activiteiten voor Epsilon Uitgaven, de in 1984 door hem opgerichte uitgeverij van voornamelijk Nederlandstalige wiskundeboeken. We citeren uit een aanbevelingsbrief voor Ferdinands erelidmaatschap van 8 februari 2007: “De inspanningen van Ferdinand voor Epsilon Uitgaven zullen het uiterste van hem gevergd hebben. Vrije weekenden moeten in al die jaren zeldzaam voor hem geweest zijn. De resultaten

van deze inspanningen zijn niet alleen opmerkelijk, maar ook in Nederland uniek. Naar schatting zijn er met de opgebouwde fondsenlijst van bijna 60 [inmiddels, zes jaar later, 72] delen, de oplage en herdrukken in aanmerking nemend, tegen de honderdduizend boeken over wiskunde en wiskundige onderwerpen in de Nederlandse taal zowel in Nederland als in Vlaanderen verspreid.”

Het erelidmaatschap betekende niet dat Ferdinand toen op zijn lauweren is gaan rusten, integendeel. Vanaf 2008 heeft hij, samen met Wil Schilders, het hoofdredacteurschap van het *Nieuw Archief voor*

Ferdinand Verhulst

Ferdinand Verhulst (rechts) ontvangt op 13 april 2007 tijdens het NMC in Leiden het erelidmaatschap van het KWG, evenals Jan van de Craats (links) en Dirk van Dalen (midden).

Wiskunde bekleed en daarmee is hij kort geleden gestopt. Het bestuur van het KWG heeft om die reden Teun Koetsier, de voorzitter van het bestuur van de Stichting Epsilon, en Wil Schilders, de collega-hoofdredacteur van Ferdinand in de afgelopen vijf jaar, gevraagd vanuit hun ervaringen een bijdrage over Ferdinand te schrijven. Het resultaat vindt u hieronder.

Het bestuur dankt Ferdinand hartelijk voor zijn grote inspanningen voor en betrokkenheid bij het *Nieuw Archief voor Wiskunde* in de afgelopen vijf jaar. Samen met Wil Schilders is hij er in geslaagd om dit 'vlaggenschip' van het KWG op een constant hoog niveau en zeer leesbaar te houden. De grote verscheidenheid aan artikelen voor een breed wiskundig publiek over onderzoek, onderwijs en de geschiedenis van de wiskunde, en andere bijdragen zoals interviews, de agenda, de nieuwsrubriek, de boekbesprekingen en de probleemsectie, hebben hieraan een belangrijke bijdrage geleverd.

FERDINAND VERHULST EN EPSILON UITGAVEN

door Teun Koetsier, voorzitter bestuur Stichting Epsilon

In 1984 deed Ferdinand Verhulst iets wat in ieder geval toen uitzonderlijk was in wiskundig Nederland: hij startte een eigen bedrijf. Ferdinand begaf zich naar de Kamer van Koophandel in Utrecht en richtte Epsilon Uitgaven op, een uitgeverij met als doel de publicatie van wiskundeboeken.

Het idee

In een autobiografische notitie analyseerde hij ooit zijn motieven om die stap te nemen. In de veertiger en vijftiger jaren overkwam de jonge Ferdinand in het suffe, trage Amsterdam van na de oorlog wat vele anderen ook is gebeurd. Hij ontdekte dat elk goed boek toegang tot een nieuwe andere wereld biedt. George R.R. Martin zei het in 2011 aardig in *A Dance with Dragons*: "A reader lives a thousand lives before he dies [...]. The man who never reads lives only one."

Liefde voor boeken is echter niet genoeg om een uitgeverij te beginnen. Twee andere factoren brachten Ferdinand ertoe om die stap te nemen. Hij was in de eerste helft van de tachtiger jaren verbonden aan de Rijksuniversiteit Utrecht, waar een aantal bezuinigingsgolven bij hem twijfel hadden doen opkomen over zijn carrièrevooruitzichten. Een bezoek aan Parijs in 1984 gaf echter de doorslag. Het bestaan van de duizenden afleveringen van de populaire serie *Que sais-je?* van de

Presses Universitaires en het feit dat hij zonder moeite een herdruk van de *Mécanique Analytique* van Lagrange kon kopen, deden Ferdinand de knoop doorhakken. Hij realiseerde zich dat Frankrijk iets bezat dat in Nederland ontbrak: een sterke traditie van het uitgeven of heruitgeven van aan wetenschap gewijde werken in de eigen taal. Hij besloot tot het oprichten van een wetenschappelijke uitgeverij, waarin historische en hedendaagse Nederlandse wiskundige teksten een plaats zouden krijgen.

De start

Aankankelijk was niet iedereen enthousiast, maar onder meer Gerke Nieuwland en Aart van Harten, toen respectievelijk voorzitter en penningmeester van het Wiskundig Genootschap, zagen het belang van de onderneming in. Subsidies bij de uitgave van speciale boeken werden beschikbaar gesteld en er werd een officiële adviseur van Epsilon namens het Wiskundig Genootschap benoemd, Wim van der Meiden.

Tot de eerste herdrukken behoorden in 1985 het klassieke boek *Theoretische Mechanica* van de Delftse hoogleraar Oene Bottema. Ook *Projectieve Meetkunde* van Arend Heyting werd in 1986 herdrukt. De eerste oorspronkelijke boeken in de Epsilonreeks waren *Inleiding matrixrekening en lineaire programmering*, geschreven door Wim van Horsssen en Adriaan van der Burgh en *Analyse voor beginners* van Arnoud van Rooij. Beide boeken waren zeer toegankelijk en voor een breed publiek geschreven.

Het runnen van een uitgeverij is leerzaam. Een groot deel van het kapitaal zit in de voorraad boeken. Omdat je met boeken geen rekeningen kunt betalen moet je ervoor zorgen dat je niet in de situatie komt waarbij alle kapitaal is omgezet in voorraad. Dan dreigt een faillissement, tenzij je geld kunt lenen. Ferdinand zag zich op een zeker moment genoodzaakt om een extra hypotheek van 20.000 gulden te nemen om Epsilon in leven te houden.

Epsilon wordt een begrip

Geleidelijk werd Epsilon Uitgaven een begrip. Ferdinand was heel actief. Eigenlijk kon je hem niet tegenkomen of hij sneed het onderwerp Epsilon aan. In de loop der jaren hebben dan ook vele Nederlandse wiskundigen aan de ontwikkeling van Epsilon bijgedragen, als auteur of als redactielid of adviseur.

Naast de wetenschappelijke serie die sinds 1985 wordt uitgegeven, verschijnen vanaf 1999 ook delen van de Zebra-reeks, een serie bedoeld voor leerlingen op het vwo en algemeen belangstellenden. Die Zebra-reeks kwam tot stand in nauwe samenwerking tussen Ferdinand en de Nederlandse Vereniging van Wiskundeleraars. Vanaf 2009 is er ook de Spijkerreeks, bedoeld voor het bijspijkeren van basiskennis wiskunde. Ook werkt Epsilon Uitgaven nu aan materiaal voor het

Enkele boeken uit de wetenschappelijke reeks van Epsilon Uitgaven

nieuwe schoolvak Wiskunde D. Leraren kunnen teksten gratis downloaden voor gebruik in de les. In de wetenschappelijke reeks zijn op dit moment 72 boeken verkrijgbaar. Er zijn 35 Zebra-boekjes voorhanden en 7 boekjes in de Spijkerreeks. Nieuw in de wetenschappelijke reeks zijn op dit moment het *Handboek wiskundedidactiek* door Paul Drijvers e.a. en *Kansrekening, een introductie* van de hand van Alex van den Brandhof. Nieuw in de Zebra-reeks zijn *De Ster van de dag gaat op en onder, rekenen aan zonsopkomst en zonsondergang*, geschreven door Aad Goddijn, en *Verborgen boodschappen, een inleiding in de cryptografie* van Aldine Aaten en Cor Kraaikamp.

Epsilon nu

Per 1 januari 2006 is Epsilon Uitgaven eigendom geworden van de Stichting Epsilon, een stichting die opgericht is met steun van het Koninklijk Wiskundig Genootschap en de Nederlandse Vereniging van Wiskundeleraren. Ferdinand droeg zijn eenmansbedrijf over aan de Stichting Epsilon, maar zijn betrokkenheid was daarmee niet ten einde. Tot voor kort was hij nog actief als hoofdredacteur van de wetenschappelijke serie. Daarnaast adviseerde hij de managing director, Carolien Boss-Reus, die vanaf 2006 de dagelijkse bedrijfsvoering deed. Ferdinand adviseerde Carolien bijna wekelijks bij de koffie; Epsilon Uitgaven was namelijk tot december 2012 in het souterrain van de woning van Ferdinand in Utrecht gevestigd.

Op dit moment bevindt Epsilon zich in een overgangsfase. In december 2012 verhuisde Epsilon van Utrecht naar het Centrum Wiskunde & Informatica in Amsterdam. De managing director Carolien is minder gaan werken en zal in de zomer van 2013 Epsilon verlaten. Om die reden heeft Arjen Sevenster tijdelijk een aantal taken binnen de bedrijfsvoering overgenomen. Daarnaast is Fred Drissen als nieuwe zakelijk directeur gevonden. Het beleid van Epsilon is gericht op een verdere professionalisering. Zo wordt de mogelijkheid van de overgang op printing on demand onderzocht.

Het gaat goed met Epsilon. Zowel de redactie van de wetenschappelijke reeks, met Wieb Bosma als hoofdredacteur, als de redactie van de Zebra-reeks, onder leiding van Peter Kop, zijn zeer actief. Financieel is Epsilon gezond en het bestuur is zeer betrokken. Met zijn terugtreden als hoofdredacteur en de verhuizing naar Amsterdam is de afstand tussen Ferdinand en Epsilon weer wat groter geworden. We gaan er echter van uit dat we nog vele jaren op zijn adviezen een beroep zullen kunnen blijven doen.

FERDINAND VERHULST EN NAW

door Wil Schilders, oud-hoofdredacteur NAW

In de zomer van 2007 benaderde Jaap Molenaar mij om hoofdredacteur te worden van het *Nieuw Archief voor Wiskunde*. Zowel hij als 'de andere Jaap' (Top) zouden beiden een punt zetten achter hun hoofdredacteurschap. De overgang ging vervolgens snel, in nummer 4 van 2007 bevat het colofon de namen van drie hoofdredacteurs, in nummer 1 van 2008 de twee nieuwe namen, waaronder nu ook die van Ferdinand Verhulst. Het was niet eenvoudig om deze geoliede machine op gang te houden, en het werk van Jaap & Jaap voort te zetten. Ik had één redactievergadering meegemaakt onder leiding van Jaap Molenaar, en Ferdinand geen enkele. Wat mij opviel bij die ene redactievergadering was dat er flink werd gebrainstormd, en dat dit onverminderd doorging bij het voortreffelijke diner. Er werden veel ideeën gespuid, en dus ook een lange lijst aangelegd en bijgehouden van mogelijk uit te voeren plannen.

Als nieuwbakken hoofdredacteurs hadden we natuurlijk ook onze eigen ideeën. Het voortreffelijke diner hielden we er in, en de mooie Torenkamer met de krakende houten trap achter de Dom in Utrecht ook. Wat als eerste sneuvelde was het redactioneel van de eindredacteur (overigens ook nieuw) en van de voorzitter van het KWG. In plaats daarvan schreven we beurtelings een hoofdredactioneel. Het eerste hoofdredactioneel van Ferdinand verscheen in december 2008 onder de titel 'Leve de meetkunde'. Wat meteen opviel was de losse stijl, zo schreef hij over de toenmalige minister van Onderwijs "deze minister reageerde alleen op het veld als je haar aansprak met 'Lieve' ", en hij begon met een voorbeeld over vrienden die in Afrika op vakantie waren en de kofferbak moesten inpakken.

Al heel snel, volgens mij al in de allereerste vergadering die hij bijwoonde, kwam Ferdinand met het idee om een rubriek op te nemen waarin lezers konden reageren. Ferdinand vond dat de wiskundigen maar eens uit hun schulp moesten kruipen, en zeggen wat ze vinden. Hij vond het maar niks dat alles voor zoete koek werd aangenomen. En dus was het idee van 'De derde wet' geboren. Ook de naamgeving hiervan kwam van Ferdinand. Al snel bleek dat men hier niets van snapte, waarom heet deze rubriek 'De derde wet' vroegen velen zich af. Dus moest er een plaatje bij, dat verbeeldde dat het hier om actie-reactie ging. Toen werd het wat duidelijker. Maar ondanks deze nieuwe duidelijkheid was het toch niet naar tevredenheid van Ferdinand, dus ging hij over op een andere strategie: hij benaderde zelf mensen om te reageren op bepaalde stukken in NAW. "Kun jij niet eens een pittige reactie schrijven over dat artikel", zal hij vaak gevraagd hebben aan collega's her en der in den lande.

Maar ja, het leven van een hoofdredacteur is niet altijd eenvoudig. Zo komen er ook bijdragen binnen die enerzijds voldoen aan het criterium dat het wiskundigen zijn die uit hun schulp kruipen, maar waarbij de hoofdredactie zich toch wel op het hoofd moet krabben omtrent wel of niet plaatsen. Dat is een aantal malen voorgekomen, en gelukkig konden Ferdinand en ik hier samen goed uitkomen. Wat dat betreft was Ferdinand een uiterst prettige collega, onvermoeibaar, met veel vakmanschap, en uitermate redelijk en fair in de beoordeling van mogelijke bijdragen. En vervolgens ook zeer vasthoudend, als zijn mening eenmaal was gevormd. In de meer dan vier jaar die ik met hem heb samengewerkt, is geen onvertogen woord gevallen. Het fijne van een tweehoofdige hoofdredactie is dat er altijd tijden zijn dat de één het erg druk heeft, en zijn werk overgenomen kan worden door de ander. Het ging bij ons automatisch, ook al vanwege de grote mate van flexibiliteit die Ferdinand aan de dag legde. Hij was altijd zeer gedreven, wilde kwaliteit in het lijfblad van de Nederlandse wiskundigen. Zo kwam ook de mooie rubriek 'In de verdediging' tot stand, men zou meer moeten weten over het werk van in Nederland gepromoveerden, om zo een indruk te krijgen van de ontwikkeling van de Nederlandse wiskunde.

Samen maakten we in maart 2010 het jubileumnummer, 10 jaar NAW nieuwe stijl. Overigens geen *special issue* in de letterlijke zin van het woord, dat kwam pas uit de koker van Ferdinand toen ik de hoofdredactie al had verlaten. Het is opnieuw een mooi idee, elk jaar in september een themanummer. Het helpt enorm om ver van te voren te kunnen plannen, daar hebben we tijdens ons gezamenlijk hoofdredacteurschap op gehamerd. Ik denk dat we allemaal heel erg blij moeten zijn dat we iemand als Ferdinand in ons midden hebben, iemand op wie de slogan (over de onvermoeide arbeid die alles te boven komt) van het KWG absoluut van toepassing is. Voor mij was het een bijzonder plezierige ervaring om met Ferdinand samen te werken, ik kijk er dan ook met zeer veel genoegen op terug.

